บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา ส่วนบริหารจัดการน้ำ กลุ่มงานพัฒนาฯ โทร. ๒๒๓๕

ที่ สบอ. ๐๖/ ปช. ๑๙๙ / ๒๕๕๖ **วันที่** ๑๑ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ จากรายงานการติดตามการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบและการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

(1) เรียน ผส.บอ.

เรื่องเดิมตามที่สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยาได้สรุปประเด็นเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ จากรายงานการติดตามการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบและการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเสนอท่าน รธบ. เพื่อพิจารณาและต่อมาท่าน รธบ. ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรสรุปเป็นแนวทางฉบับย่อเพื่อแจ้งให้สำนักชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทราบและถือปฏิบัติ นั้น

เนื่องจากรายงานการติดตามการดำเนินการฯ ฉบับดังกล่าว มีเนื้อหาสาระส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของกรมชลประทาน ทำให้การสรุปแนวทางการดำเนินงานต้องแบ่งออกเป็น 3 ส่วนย่อยตามเอกสารสรุปแนวทางฉบับย่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ คือ

1) แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากรายงานการติดตามการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
2) แนวทางการปรับปรุงกรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
3) กรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาฉบับ พ.ศ. 2555

จึงเรียนมาเพื่อ

1) เพื่อโปรดพิจารณา
2) เพื่อโปรดพิจารณาเสนอ รธบ. เพื่อพิจารณาแนวทางฉบับย่อ
3) หาก รธบ. เห็นชอบ สบอ. จะได้ดำเนินการแจ้งให้สำนักชลประทานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

(4) เรียน ผอ.สพน., ผอ.สทข.
เพื่อโปรดทราบ

(นายทองเปลว กองจันทร์)
ผส.บอ.

(2) เรียน รธบ.
สบอ. ได้สรุปเป็นฉบับย่อ
แจ้งเรียนเพื่อโปรดทราบ
สบอ.1-12, สบก., สพน., ผอ.สพ
ดำเนินการต่อไป

(นายธีระพล ตั้งสมบุญ)
กพ.จน.

(นายทองเปลว กองจันทร์)
ผส.บอ.

(3) - ทราบ
- เรียน ผส.พ.1-12, ผส.บก, ผส.พอ.1,2 ผอ.สท
ดำเนินการต่อไป

*สั่งการ 25 กย.56
ขอให้ทำเป็นหนังสือท้องถิ่น

16 ก.ย. 256
(นายสุเทพ น้อยไพโรจน์)
รธบ.

ผส.บอ.

เลขที่เอกสารในระบบ E๒๒๐๓/ปร.๑๙๙/๒๕๕๖
ที่ ปล.3187/56 สนอ 3600/๑๓๗ ก.336.
๒๓ 7875/56

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ส่วนการใช้น้ำชลประทาน โทร ๒๓๕๙

ที่ ส๒๐๐๓/ปร.๑๙๙ /๒๕๕๖ **วันที่** ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๖

เรื่อง สรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ จากรายงานการติดตามการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

เรียน ผส.บอ

โครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นโครงการหนึ่งภายใต้โครงการ ธ ประสงค์ใด ที่ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๓ โดยคณะทำงานที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องน้ำจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ โดยการรวบรวมผลการศึกษาและแผนการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำมาสรุปและจัดทำกรอบแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ให้เป็นแนวทางเดียวกันเพื่อประโยชน์ของการบริหารจัดการน้ำในภาพรวม ผลการดำเนินการดังกล่าวคณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบและเห็นชอบในหลักการ นำไปสู่แผนปฏิบัติของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๑๐ ปีแล้ว บางโครงการสามารถดำเนินการสำเร็จลุล่วง บางโครงการยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนที่วางไว้เนื่องจากปัญหาทางด้านต่างๆ คณะทำงานโครงการ ธ ประสงค์ใดจึงเห็นสมควรให้มีการติดตามผลการดำเนินการตามกรอบแผนงานดังกล่าว เพื่อทราบถึงความก้าวหน้า สถานะตลอดจนปัญหาอุปสรรค ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาให้เหมาะสมกับสภาวะและสถานการณ์ปัจจุบัน

พื้นที่ศึกษาของโครงการนี้คือลุ่มเจ้าพระยาใหญ่ทั้งระบบ ประกอบด้วย ๘ ลุ่มน้ำคือ ปิง วัง ยม น่าน เจ้าพระยา สะแกกรัง ป่าสัก และท่าจีน มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวม ๑๕๘,๕๘๗ ตารางกิโลเมตร โดยมีขอบเขตของการศึกษาเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำและแนวทางแก้ไข การบูรณาการแผนงาน การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งการจัดทำข้อมูลในระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ สำหรับวิธีการศึกษานั้นใช้วิธีการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวบรวม สรุปวิเคราะห์และเพื่อการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน มีการจัดทำกรอบแผนงานในอนาคต (พ.ศ.๒๕๕๕) โดยการรวบรวมแผนงานจากโครงการเดิมที่ยังไม่ได้ดำเนินการและยังอยู่ในแผนมาปรับปรุงรวมทั้งโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำทั้งมาตรการการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและการใช้สิ่งก่อสร้างจากทุกหน่วยงานเพื่อให้เป็นทิศทางเดียวกันและลดการซ้ำซ้อน สำหรับประเด็นหรือสรุปแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำนั้นมีดังนี้คือ

๑. ประเด็นสภาพแวดล้อมทั่วไปของลุ่มน้ำ

- พื้นที่เกษตรกรรมรวม ๔๓.๘๘ ล้านไร่ ลดลงร้อยละ ๙.๓๙ จากเดิม ๔๘.๐๐ ล้านไร่ในปี ๒๕๕๒ ส่วนพื้นที่ชุมชนเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๑.๖๔ จาก ๔.๔๔ ล้านไร่เป็น ๕.๖๗ ล้านไร่
- ปริมาณฝนเฉลี่ยทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำมีประมาณ ๑,๑๕๐ มิลลิเมตร ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมามีแนวโน้มคงที่หรือลดลงเล็กน้อยประมาณ ๘๗ มิลลิเมตรต่อปีหรือร้อยละ ๗
- ปริมาณน้ำท่ารายปีเฉลี่ย ๔๐,๓๘๘ ล้านลูกบาศก์เมตร แยกเป็นในช่วงฤดูฝน ๓๓,๑๔๖ ล้านลูกบาศก์เมตร และในช่วงฤดูแล้ง ๗,๒๔๒ ล้านลูกบาศก์เมตร
- น้ำบาดาลที่สามารถนำมาใช้ได้ตามศักยภาพปีละ ๒,๘๐๒ ล้านลูกบาศก์เมตร มีจำนวนบ่อน้ำบาดาล ๗๖,๘๔๙ บ่อ (ข้อมูล กชช.๒ ค.พ.ศ.๒๕๕๓) มีการนำไปใช้ปีละ ๙๒๘ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๓๓.๐๕

- พืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วต่างๆ มันสำปะหลัง อ้อย โรงงาน ฯลฯ

๒. ประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำ

- ความต้องการใช้น้ำรวม ปี พ.ศ.๒๕๕๒ ทั้งลุ่มน้ำเท่ากับ ๓๑,๔๘๘ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งเป็นน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรสูงที่สุดคือร้อยละ ๗๓

- การพัฒนาแหล่งน้ำ ลุ่มเจ้าพระยามีแหล่งกักเก็บน้ำประมาณ ๒๗,๔๔๓ ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ชลประทาน ๑๔.๐๔ ล้านไร่และพื้นที่รับประโยชน์ ๔.๘ ล้านไร่ ปัจจุบันมีโครงการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำเฉพาะขนาดใหญ่จำนวน ๑๐ แห่งมีความจุกักเก็บรวม ๒๕,๙๑๑ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๙๕ ของความจุทั้งหมดของลุ่มน้ำ ส่วนขนาดกลางมีจำนวน ๕๗ แห่ง ความจุกักเก็บรวม ๘๗๗ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๓ จากการวิเคราะห์แนวโน้มของการพัฒนาและความต้องการน้ำพบว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของความต้องการใช้น้ำมีมากกว่าอัตราการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำ ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้ช้ากว่าที่วางแผนไว้เพราะเป็นโครงการที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งทำให้บางโครงการไม่สามารถดำเนินการได้

- สถาบันและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบันยังไม่ได้ดำเนินการในลักษณะองค์รวม โดยมีหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับน้ำ แต่จะแยกกันบริหารจัดการตามภารกิจหน้าที่ของตน ยังขาดเอกภาพและมีความซ้ำซ้อนในหน้าที่รับผิดชอบ

๓. ประเด็นด้านทรัพยากรน้ำ

- ปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง เกิดจากปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งมีสาเหตุมาจากปริมาณฝนเฉลี่ยที่มีแนวโน้มลดลง ฝนทิ้งช่วงและแหล่งกักเก็บมีไม่เพียงพอ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งในการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ การขยายตัวของชุมชนเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร ตลอดจนการบริหารจัดการน้ำขาดประสิทธิภาพ ขาดวินัยและจิตสำนึกของการใช้น้ำ เช่น พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของลุ่มน้ำทำการเพาะปลูกข้าวทั้งในลุ่มน้ำที่มีน้ำต้นทุนและไม่มีน้ำต้นทุนรวมทั้งในสภาพดินที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวทำให้ใช้น้ำมาก

- แนวโน้มที่มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ปริมาณฝนเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลง ความต้องการน้ำอุปโภคบริโภค ภาคอุตสาหกรรมและท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของการปลูกพืชฤดูแล้ง

- ปัญหาน้ำท่วมหรืออุทกภัยเกิดขึ้นเป็นประจำ รุนแรงและถี่ขึ้น ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สินและเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางทั้งนี้สาเหตุสำคัญเกิดจาก ฝนตกหนักและตกเป็นบริเวณกว้างทั่วลุ่มน้ำ ขนาด ความจุและความคดเคี้ยวของลำน้ำไม่สามารถรองรับปริมาณน้ำและการไหลของน้ำได้ทันเวลา รวมถึงสภาพของลุ่มน้ำที่เป็นแอ่งกระทะที่ง่ายต่อการท่วมขังและยากต่อการระบายน้ำ และอีกสาเหตุที่สำคัญคืออิทธิพลจากน้ำทะเลหนุนสูง การตัดไม้ทำลายป่า การพัฒนาที่ดิน ถนน สิ่งปลูกสร้างที่กีดขวางการไหลของน้ำ

- ปัญหาด้านคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมในแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่างที่มีแนวโน้มสูงเกินกว่าค่ามาตรฐาน สาเหตุจากการทำการเกษตรผิดวิธี การเพิ่มขึ้นของประชาการ ชุมชนเมือง โรงงานอุตสาหกรรม ขาดการจัดการและการควบคุมมลพิษทางน้ำ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ผิดวิธี ทั้งนี้เพราะขาดการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดกฎหมายและมาตรการที่ชัดเจน

๔. ประเด็นการประเมินผลการดำเนินงาน

- มีการจัดทำกลยุทธ์และมาตรการในการแก้ไขปัญหาทั้งในกลุ่มมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและกลุ่มมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างจำนวนทั้งสิ้น ๖๐๖ โครงการแยกเป็น ๓๐๑ และ ๓๐๕ โครงการตามลำดับ มีการแบ่งระยะเวลาดำเนินการออกเป็น ๓ ระยะคือระยะสั้น (พ.ศ.๒๕๔๔-๒๕๔๘) ระยะกลาง (พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๘) และระยะยาว (พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๘) โดยจัดสภาพปัญหาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็น ๓ ลักษณะคือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม และคุณภาพน้ำ มีการจัดการ ๒ ระดับคือระดับพื้นที่และระดับลุ่มน้ำ เป็นต้น

- ผลการดำเนินการตามแผนงานจนถึงปัจจุบันของหน่วยงานต่างๆ พบว่าสามารถดำเนินการได้แล้วเสร็จ ๓๒๓ โครงการหรือคิดเป็นร้อยละ ๕๓ ของโครงการทั้งหมด

- ประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการโครงการทางตรง เช่น ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชเศรษฐกิจหลัก (ข้าว) มีแนวโน้มที่สูงขึ้น ลดปัญหาภัยแล้ง นอกจากนี้การติดตั้งระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัยน้ำท่วม ตลอดจนการพัฒนาพื้นที่แก้มลิงและการปรับปรุงระบบระบายน้ำยังช่วยลดปัญหาอุทกภัย ป้องกันพื้นที่เศรษฐกิจ และลดความเสียหายในภาคการเกษตร

- ประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการโครงการทางอ้อม เช่น การพัฒนาโครงข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ และการดำเนินการด้านบริหารจัดการระบบเตือนภัยต่างๆ เป็นการช่วยลดความเสี่ยงและความรุนแรงจากภัยพิบัติ

- ผลจากการติดตามการดำเนินการโครงการฯ พบว่าหลายแผนงานหรือโครงการไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้เนื่องจากติดปัญหาหลายประการ เช่น ด้านกฎหมายและงบประมาณ ด้านนโยบาย ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม รวมถึงด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

๕. แนวทางการปรับปรุงกรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำฯ

ได้มีการวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายน้ำแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๓) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แผนพัฒนาพื้นที่ชลประทาน ๖๐ ล้านไร่ (พ.ศ.๒๕๕๐) และกรอบน้ำ ๖๐ ล้านไร่ (พ.ศ.๒๕๕๔) เป็นต้น ท้ายที่สุดปัจจุบันได้มีการกำหนดแนวทางและแผนการดำเนินงานกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฉบับ พ.ศ.๒๕๕๕ (กรอบแผนงานในอนาคต) ขึ้นมาเพื่อไปดำเนินการอีกด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(นายธีระพัล ตั้งสมบุญ)
วิศวกรชลประทานชำนาญการพิเศษ

(นายทองเปลว กองจันทร์)
ผส.บอ.
๑๓ ก.ค. ๕๖

(นายสุเทพ น้อยไพโรจน์)
รธบ.
๑๒ ก.ค. ๒๕๕๖

รายงานการติดตามการดำเนินการ

โครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

รายงานสรุป

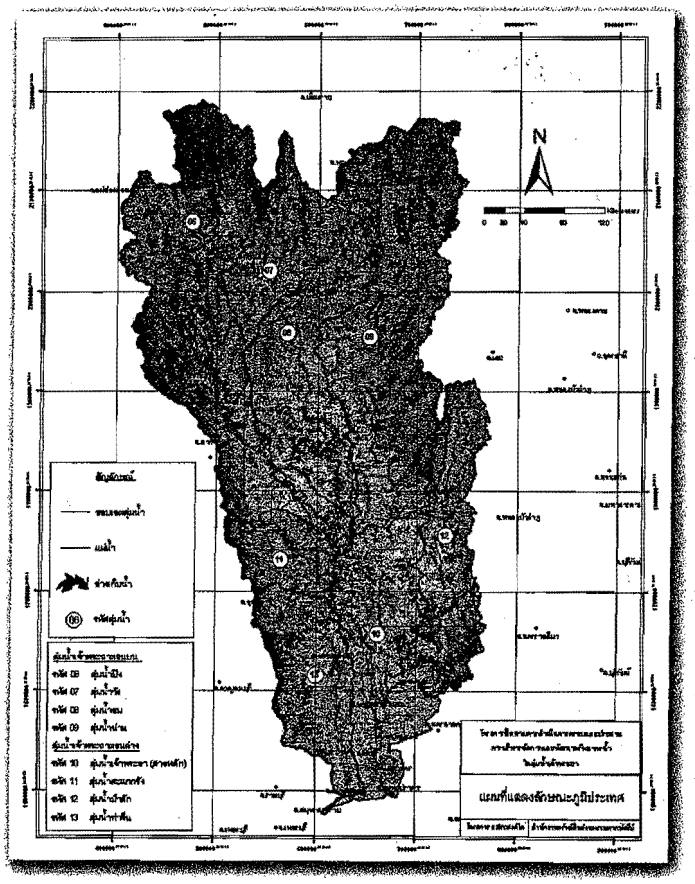

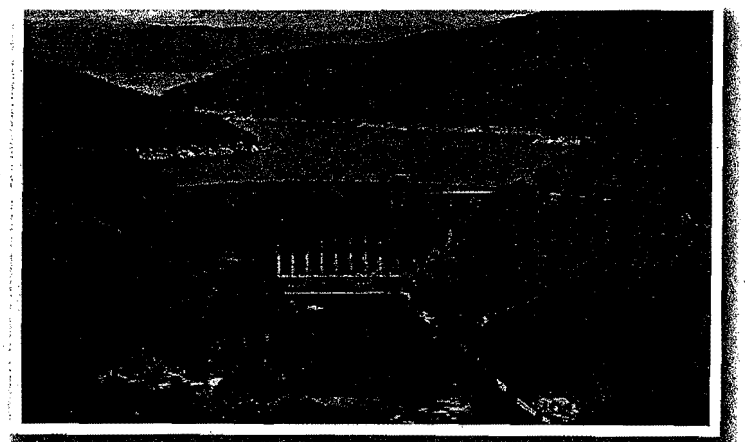

โครงการ ธ ประสงค์ใด

ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ตุลาคม 2555

สรุปแนวทางฉบับย่อ
การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

จาก

รายงานการติดตามการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบ
และประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
โครงการ ธ ประสงค์ใด
ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
ตุลาคม 2555

คำนำ

เอกสารฉบับนี้เป็นบทสรุปแนวทางฉบับย่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ได้คัดลอกเนื้อหาสาระสำคัญบางส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านชลประทานที่กรมชลประทานรับผิดชอบจากรายงานการติดตามและการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา โครงการ ธ ประสงค์ใด ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานทรัพสินส่วนพระมหากษัตริย์ ตุลาคม 2555 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ทราบถึงความก้าวหน้า แผนผล ปัญหาอุปสรรค มาตรการต่างๆ รวมทั้งแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา แนวทางการปรับปรุงกรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตลอดจนกรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฉบับ พ.ศ.2555 เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ อย่างต่อเนื่องในระยะกลาง พ.ศ.2549-2558 และระยะยาว พ.ศ.2559-2568 โดยเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจากรายงานการติดตามการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
2) แนวทางการปรับปรุงกรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
3) กรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาฉบับ พ.ศ. 2555

แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
จากรายงานการติดตามการดำเนินการโครงการจัดทำกรอบและประสาน
การบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

โครงการจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นโครงการหนึ่งภายใต้โครงการ ธ ประสงค์ใด ที่ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.2543 โดยคณะทำงานที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องน้ำจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ โดยการรวบรวมผลการศึกษาและแผนการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและพัฒนาแหล่งน้ำมาสรุปและจัดทำกรอบแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ให้เป็นแนวทางเดียวกันเพื่อประโยชน์ของการบริหารจัดการน้ำในภาพรวม ผลการดำเนินการดังกล่าวคณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบและเห็นชอบในหลักการ นำไปสู่แผนปฏิบัติของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม ซึ่งปัจจุบันเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว บางโครงการสามารถดำเนินการสำเร็จลุล่วง บางโครงการยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนที่วางไว้เนื่องจากปัญหาทางด้านต่างๆ คณะทำงานโครงการ ธ ประสงค์ใดจึงเห็นสมควรให้มีการติดตามผลการดำเนินการตามกรอบแผนงานดังกล่าว เพื่อทราบถึงความก้าวหน้า สถานะตลอดจนปัญหาอุปสรรค ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาให้เหมาะสมกับสภาวะและสถานการณ์ปัจจุบัน

พื้นที่ศึกษาของโครงการนี้คือลุ่มเจ้าพระยาใหญ่ทั้งระบบ ประกอบด้วย 8 ลุ่มน้ำคือ ปิง วัง ยม น่าน เจ้าพระยา สะแกกรัง ป่าสัก และท่าจีน มีพื้นที่ลุ่มน้ำรวม 158,587 ตารางกิโลเมตร โดยมีขอบเขตของการศึกษาเพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการน้ำและแนวทางแก้ไข การบูรณาการแผนงาน การศึกษาวิเคราะห์ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งการจัดทำข้อมูลในระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ สำหรับวิธีการศึกษานั้นใช้วิธีการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวบรวม สรุปวิเคราะห์และเพื่อการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน มีการจัดทำกรอบแผนงานในอนาคต (พ.ศ.2555) โดยการรวบรวมแผนงานจากโครงการเดิมที่ยังไม่ได้ดำเนินการและยังอยู่ในแผนมาปรับปรุงรวมทั้งโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำทั้งมาตรการการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและการใช้สิ่งก่อสร้างจากทุกหน่วยงานเพื่อให้เป็นทิศทางเดียวกันและลดการซ้ำซ้อน

โครงการติดตามการดำเนินงานกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มเจ้าพระยา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 - 2553 บางโครงการดำเนินการสำเร็จลุล่วง บางโครงการยังไม่สามารถดำเนินการได้ สาเหตุเนื่องจากปัญหาอุปสรรค ความเหมาะสมของโครงการทั้งทางด้านเทคนิค สังคมและสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ โครงการ ธ ประสงค์ใดเห็นสมควรให้มีการติดตามผลการดำเนินการตามกรอบแผนงานเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า สถานะ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาให้มีความเหมาะสมกับสภาวะและสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตมากขึ้น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จึงจัดให้มีการดำเนินโครงการติดตามการดำเนินการตามกรอบ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาที่ผ่านมาและแนวทางการบริหารจัดการและการพัฒนาในอนาคตซึ่งจะได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

โครงการติดตามการดำเนินงานกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มเจ้าพระยา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ

1) เพื่อติดตามสถานภาพและวิเคราะห์ผลและแผนการดำเนินโครงการตามกรอบแผนงานฯ เมื่อปี พ.ศ.2543
2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคขอองการดำเนินโครงการที่ผ่านมา
3) เพื่อทบทวนและจัดทำกรอบแผนงานและประสานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มเจ้าพระยาที่จะดำเนินการต่อไปใหม่

1. สภาพปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ

สภาพปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ สามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

1.1) ปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง เกิดจากปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ ซึ่งมีสาเหตุมาจากปริมาณฝนเฉลี่ยที่มีแนวโน้มลดลง ฝนทิ้งช่วงและแหล่งกักเก็บมีไม่เพียงพอ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งในการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดใหญ่ การขยายตัวของชุมชนเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร ตลอดจนการบริหารจัดการน้ำขาดประสิทธิภาพ ขาดวินัยและจิตสำนึกของการใช้น้ำ เช่น พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของลุ่มน้ำทำการเพาะปลูกข้าวทั้งในลุ่มน้ำที่มีน้ำต้นทุนและไม่มีน้ำต้นทุนรวมทั้งในสภาพดินที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกข้าวทำให้ใช้น้ำมาก เป็นต้น พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อภัยแล้งในระดับสูง ได้แก่ บริเวณลุ่มน้ำสะแกกรัง เนื่องจากในลุ่มน้ำยังขาดแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง ส่วนลุ่มน้ำที่มีความเสี่ยงต่อภัยแล้งน้อยที่สุดได้แก่ลุ่มน้ำน่านเนื่องจากมีปริมาณน้ำท่ามากที่สุดถึงร้อยละ 85 ของปริมาณน้ำตามธรรมชาติ แนวโน้มที่มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ปริมาณฝนเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลง ความต้องการน้ำอุปโภคบริโภค ภาคอุสาหกรรมและท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของการปลูกพืชฤดูแล้ง

1.2) ลุ่มเจ้าพระยาประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ รุนแรงและถี่ขึ้น โดยเฉพาะน้ำท่วมรุนแรงในปี พ.ศ.2526, 2538, 2539, 2543, 2545, 2549, 2551, 2553 และล่าสุด 2554 ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นวงกว้าง สาเหตุสำคัญของปัญหาน้ำท่วมในลุ่มน้ำเจ้าพระยาได้แก่ การเกิดฝนตกหนัก ขนาดของลำน้ำไม่สามารถรับน้ำที่ไหลบ่าลงมาจากพื้นที่ต้นน้ำได้และบางช่วงบางตอนมีความคดเคี้ยวและเป็นคอขวดตลอดจนบางพื้นที่เป็นที่ลุ่มแอ่งกระทะ และที่สำคัญอีกอย่างก็คือปัญหาน้ำทะเลหนุน เป็นต้น สำหรับพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อน้ำท่วมในระดับสูงส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำยมและน่าน ตั้งแต่จังหวัดแพร่ สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร นครสวรรค์ รวมทั้งอยุธยาและอ่างทอง เนื่องจากในลุ่มน้ำยมยังขาดแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ เพื่อกักเก็บน้ำหลาก ส่วนลุ่มน้ำที่มีความเสี่ยงต่อภัยน้ำท่วมน้อยที่สุด ได้แก่ ลุ่มน้ำปิงเนื่องจากสามารถกักเก็บน้ำโดยเขื่อนและอ่างฯ ในพื้นที่ได้อยู่แล้ว

1.3) คุณภาพน้ำของน้ำผิวดินในแม่น้ำสายต่างๆในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาพบว่า แม่น้ำในภาคกลางมีปัญหามากที่สุด โดยเฉพาะแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่างพบว่ามีความเสื่อมโทรมเกินมาตรฐานและอาจจะมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้นรวมทั้งขยายพื้นที่ออกไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวและกระจายตัวของอุตสาหกรรม โดยขาดการจัดการและการควบคุมมลพิษทางน้ำที่ได้มาตรฐาน นอกจากนี้การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยังเป็นแหล่งกำเนิดน้ำเสียที่สำคัญ คือการขาดการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพการขาดกฎหมายและมาตรการที่ชัดเจน เป็นต้น สำหรับคุณภาพน้ำบาดาล

ของลุ่มน้ำเจ้าพระยาในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาพบว่าภาพรวมแล้วคุณภาพน้ำบาดาลไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ยกเว้นพื้นที่บริเวณ กทม. และสมุทรปราการที่มีปัญหาเรื่องความเค็มของน้ำ

2. การประเมินผลการดำเนินงาน

การประเมินผลการดำเนินงานจะประเมินจากองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ คือ

2.1) **กลยุทธ์และมาตรการ** กรอบและการประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2543 ได้ศึกษา รวบรวมข้อมูลโครงการจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำมาจัดทำกลยุทธ์และมาตรการในการแก้ไขปัญหาโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและกลุ่มมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง และจัดสภาพปัญหาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาออกเป็น 3 ลักษณะคือ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วมและคุณภาพน้ำ โดยมีระดับการจัดการ 2 ระดับคือ

2.1.1 งานบริหารจัดการในพื้นที่จำเพาะหรือเฉพาะท้องถิ่น ประกอบด้วยแผนงานโครงการต่างๆ ที่ใช้มาตรการใช้สิ่งก่อสร้างเป็นหลักซึ่งไม่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการระดับลุ่มน้ำ

2.1.2 งานบริหารจัดการระดับลุ่มน้ำ เป็นแผนที่ใช้แก้ไขปัญหาในระดับลุ่มน้ำ ประกอบด้วยมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างมาประกอบกันเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการ ยั่งยืนและสามารถอธิบายเหตุผลต่อสาธารณะได้

2.2) **ผลการดำเนินงาน** จากการดำเนินงานตามกรอบแผนงานจนถึงปัจจุบันของหน่วยงานผู้ปฏิบัติต่างๆ พบว่าแผนงานโครงการสามารถดำเนินการได้แล้วเสร็จ ร้อยละ 53 ของจำนวนโครงการทั้งหมด โดยมีรายละเอียดผลการดำเนินโครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางและโครงการที่สำคัญ (ดังตารางที่ 1 และ 2) นอกจากนี้แล้วในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมาหน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินโครงการอื่นๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยาเพิ่มเติม (ดังตารางที่ 3) เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายทั้งหมดของกรอบและประสานการบริหารจัดการฉบับ พ.ศ.2543 โดยการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ น้ำท่วมและน้ำเสีย สรุปได้ดังนี้คือ

2.2.1 เป้าหมายการแก้ไขปัญหาการแคลนน้ำ มีตัวชี้วัดคือปริมาณความจุในอ่างเก็บน้ำต่างๆ และปริมาณน้ำที่ผันมาจากนอกลุ่มน้ำ เมื่อสิ้นสุดโครงการความจุเก็บกักที่ตั้งเป้าหมายไว้จะเพิ่มขึ้น 7,508 ล้านลูกบาศก์เมตรแต่ผลจากการดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2555) สามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มขึ้น 1,767 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือ ร้อยละ 31 ของเป้าหมาย ส่วนปริมาณน้ำที่ผันมาจากนอกลุ่มน้ำตั้งเป้าหมายไว้ที่ 5,700 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ยังไม่ได้ดำเนินการ

2.2.2 เป้าหมายการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม มีตัวชี้วัดคือการลดปริมาณน้ำเหนือหลาก โดยเป้าหมายตามแผนกำหนดให้ลดปริมาณน้ำเหนือหลากลงได้ 1,600 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ซึ่งผลการดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ.2543 สามารถลดน้ำเหนือหลากได้ 460 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาทีหรือร้อยละ 29 ของแผน

2.2.3 เป้าหมายการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ ตัวชี้วัดคือความสามารถในการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งแผนงานเดิมตั้งเป้าไว้ว่าโครงการบำบัดน้ำเสียต่างๆ จะสามารถบำบัดน้ำเสียได้วันละ 16.1 ล้านลูกบาศก์เมตร จากการดำเนินการโครงการตั้งแต่ พ.ศ.2543 ปัจจุบันสามารถบำบัดน้ำเสียได้วันละ 1.2 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน หรือร้อยละ 8 ของเป้าหมาย

เมื่อพิจารณาจากการดำเนินงานที่ผ่านมาเปรียบเทียบกับเป้าหมายแล้วพบว่า ร้อยละของความสำเร็จค่อนข้างต่ำ เนื่องจากปัจจุบันแผนการดำเนินการยังไม่สิ้นสุด นอกจากนี้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ เช่น การคัดค้าน การไม่ได้รับงบประมาณ การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน เป็นสาเหตุสำคัญ

2.3) **ผลประโยชน์** ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินการ ได้แก่ มีปริมาณน้ำกักเก็บเพิ่ม 1,767 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น 1.25 ล้านไร่ ขยายระบบประปาได้ 150,000 ครัวเรือน จัดหาน้ำสะอาดให้ชุมชน 3,800 หมู่บ้าน ลดการสูญเสียพื้นที่ป่าต้นน้ำปีละ 20,000 ไร่ และบำบัดน้ำเสียจากชุมชนก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำวันละ 1.2 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถวิเคราะห์เป็นผลประโยชน์ได้ดังนี้

2.3.1 ผลประโยชน์ทางตรง

- พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ (ข้าว) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2543-2553 แต่ผลผลิตข้าวนาปีต่อไร่กลับเพิ่มขึ้นจาก 477 กิโลกรัมต่อไร่ ไปเป็น 707 กิโลกรัมต่อไร่ และผลผลิตข้าวนาปรังต่อไร่เพิ่มขึ้นจาก 676 กิโลกรัมต่อไร่ ไปเป็น 781 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 1,050 บาทต่อไร่
- การติดตั้งระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัยน้ำท่วมตลอดจนการพัฒนาแก้มลิงและการปรับปรุงระบบระบายน้ำช่วยลดปัญหาอุทกภัย โดยสามารถป้องกันพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญมิให้ได้รับผลกระทบ
- การลดผลกระทบจากปัญหาภัยแล้งทั้งนี้ในเรื่องของพื้นที่การเกษตรที่ได้รับความเสียหายหรือการจัดหาน้ำเพื่อช่วยในการอุปโภคบริโภค

2.3.2 ผลประโยชน์ทางอ้อม

- การพัฒนาโครงข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดการบูรณาการและเป็นเอกภาพในระบบข้อมูล
- ผลผลิตที่ได้รับจากการเกษตรช่วยสนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรและสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมต้นน้ำและอุตสาหกรรมปลายน้ำซึ่งมีผลต่อการพัฒนาและเติบโตของเศรษฐกิจระดับประเทศ
- พื้นที่การเกษตรได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม ยั่งยืน
- การบริหารจัดการรวมถึงระบบเตือนภัยต่างๆ ช่วยลดความเสี่ยงและความรุนแรงจากภัยพิบัติ
- การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ช่วยให้หน่วยงานผู้ปฏิบัติมีเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์
- ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจและเป็นแรงขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน

2.4) **ปัญหาอุปสรรค** โครงการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน พบว่ามีหลายแผนงานหรือโครงการยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามกรอบเวลา ดำเนินการไม่ได้เต็มที่ตามศักยภาพทำให้ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถสรุปสาเหตุได้ดังนี้

2.4.1 ด้านกฎหมายและงบประมาณ

- การปรับโครงสร้างหน่วยงานราชการ พ.ศ.2545 ทำให้ภาระกิจความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานไม่ชัดเจน ขาดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
- การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานมีความซ้ำซ้อน
- ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินและกฎหมายผังเมืองทำให้เกิดการพัฒนาผิดประเภท
- การบังคับใช้กฎหมายไม่เคร่งครัด บทลงโทษไม่รุนแรง
- การปรับปรุงกฎหมายใช้ระยะเวลานาน
- มีข้อจำกัดในด้านงบประมาณที่ได้รับจัดสรรในแต่ละปี
- มีความยากในการติดตาม ควบคุมการจัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณ

2.4.2 ด้านนโยบาย

- การถ่ายโอนภารกิจให้ท้องถิ่นทำให้การพัฒนาทรัพยากรน้ำขนาดเล็กไม่ได้รับการดำเนินการเท่าที่ควร
- โครงการขนาดใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานทำให้มีความยุ่งยากขาดการบูรณาการทำให้การดำเนินการไม่ครบองค์ประกอบที่วางแผนไว้
- นโยบายภาครัฐขาดความชัดเจน โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่
- นโยบายด้านน้ำมีการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายด้านการเมืองและกระแสสังคม
- การบริหารจัดการไม่สามารถทำตามหลักวิชาการ โดยเฉพาะการบริหารจัดการน้ำในภาวะวิกฤติ

2.4.3 ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม

- โครงการได้รับการคัดค้านจากราษฎร หรือ องค์กรต่างๆ เช่น โครงการแก่งเสือเต้น จ.แพร่ โครงการเขื่อนแม่วงก์ จ.นครสวรรค์ โครงการประตูระบายน้ำท่าจีน จ.สมุทรสาคร และโครงการอ่างเก็บน้ำขนาดกลางจำนวนมาก
- มีการชี้นำที่ขาดเหตุผลรองรับในภาพรวมโดยกลุ่มหรือบุคคลที่อยู่ภายนอกพื้นที่ เช่น นักการเมือง และองค์กรเอกชน
- ข้อจำกัดด้านบุคคลและความหลากหลายในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ เป็นอุปสรรคในการทำความเข้าใจอย่างถูกต้อง
- โครงการไม่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน จำเป็นต้องยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม เช่น โครงการเจ้าพระยา 2 กทม.

2.4.4 ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม

- ปัญหาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม
- ขาดการบำรุงรักษาแม่น้ำลำคลอง การบุกรุกใช้ประโยชน์จากแม่น้ำลำคลอง
- กระบวนการในการศึกษาและพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมใช้ระยะเวลานานในขณะที่อายุของผลการศึกษากำหนดให้ไม่เกิน 5 ปี

-การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) ต้องดำเนินการโดยผู้ชำนาญการ หน่วยงานรับผิดชอบไม่สามารถดำเนินการได้ ทำให้โครงการขนาดกลางจำนวนมากไม่สามารถดำเนินการต่อได้

-ระเบียบการขอใช้พื้นที่อนุรักษ์ต่างๆ เป็นแรงเสียดทานในการพัฒนาแหล่งน้ำ และมักถูกนำมาเป็นประเด็นในการคัดค้านโครงการ

3. แนวทางการปรับปรุงมาตรการที่จำเป็น

แนวทางการปรับปรุงมาตรการที่จำเป็น จำแนกได้ดังนี้ คือ

3.1 **มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง**

3.1.1 เพิ่มเติมยุทธศาสตร์ต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ

- ยุทธศาสตร์การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์
- การเพิ่มมูลค่าของน้ำ
- เพิ่มมิติการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำด้วยระบบเศรษฐศาสตร์

3.1.2 ให้การประสานและบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ลดความซ้ำซ้อนของโครงการและปรับปรุงพระราชบัญญัติ/กฎ/ระเบียบ/กฎหมาย

3.1.3 กำหนดเจ้าภาพหลักในการดำเนินงานแต่ละโครงการ

3.1.4 เพิ่มความชัดเจนเรื่องข้อมูลขอบเขตลุ่มน้ำ/พื้นที่ชุ่มน้ำที่อาจส่งผลกระทบถึงเรื่องอื่นๆ เช่น การบุกรุกที่ดิน รวมถึงเพิ่มเติมอุปกรณ์เพื่อการตรวจสอบติดตามคุณภาพน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำและแหล่งน้ำ

3.1.5 เร่งรัดการดำเนินการเรื่องการปฏิรูปองค์กรด้านน้ำในระดับโครงการฯ โดยนำแนวคิดเรื่อง Modernization และ Cost Recovery มาประยุกต์ใช้

3.1.6 เร่งรัดการดำเนินการตามมาตรการในการบรรเทาอุทกภัย

3.2 **มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง**

ปรับปรุง ทบทวนและจัดทำกรอบแผนงานให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน โดยกำหนดเป้าหมาย วางแผนให้สอดคล้องกับปัจจุบัน แล้วนำไปสู่มาตรการและกำหนดประเภทโครงการที่สามารถรองรับปัญหาเรื่องน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ โครงการใดที่ไม่เหมาะสมในสภาพปัจจุบันหรือเห็นว่าไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ก็สมควรยกเลิก บางโครงการตามแผนเดิมอาจต้องมีการปรับแก้ข้อมูลหรือสถานภาพหรือระยะของแผนดำเนินการ โครงการใหม่อื่นๆ ที่หน่วยงานมีแผนดำเนินการควรนำมาพิจารณาสังเคราะห์อย่างบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้ทิศทางของการพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกันลดการซ้ำซ้อนและเป็นไปตามหลักวิชาการเดียวกันเพื่อให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม

แนวทางการปรับปรุงกรอบประสานการบริหารจัดการ และพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

1) หลักการและเหตุผล

เนื่องจากสภาพการที่เปลี่ยนไป ในปัจจุบันอาจทำให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ตามกรอบและการประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2543 จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้นในการปรับปรุงและจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาครั้งนี้ จึงเป็นการนำเอากรอบและการประสานบริหารจัดการน้ำ ฉบับ พ.ศ.2543 มาปรับปรุงข้อมูลและแผนงานให้เป็นปัจจุบัน เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ สามารถนำไปเป็นแผนปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมและบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1) กำหนดมาตรการและเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาให้มีความสอดคล้องกับกรอบและการประสานบริหารจัดการน้ำ ฉบับ พ.ศ.2543 รวมถึงมีความสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

2) แผนงานมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างที่ยังไม่ได้ดำเนินการจะนำมาบรรจุไว้ในแผนดำเนินการต่อไป

3) ทบทวนแผนงานมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างที่ยังไม่ดำเนินการให้มีความชัดเจนในการำเนินการต่อไป

4) ปรับปรุงข้อมูลแผนงานโครงการให้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

5) พิจารณาโครงการอื่นๆ เพิ่มเติม หากมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำฯ

6) แบ่งระยะของแผนการดำเนินการออกเป็น ระยะเร่งด่วน ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวโดยให้ปรับช่วงเวลาปัจจุบันเป็นจุดเริ่มต้นของแผนงานโครงการ

7) จัดทำกรอบแผนงาน แผนเงินงบประมาณในระยะต่างๆ

8) ประเมินผลประโยชน์ด้านการเงิน

2) การวิเคราะห์นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

1) นโยบายน้ำแห่งชาติ (มติ ครม. วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2543)

วิสัยทัศน์ของชาติกำหนดป้าหมายไว้ชัดเจนให้ “มีน้ำใช้เพียงพอ เป็นธรรม และยั่งยืน” ในปี พ.ศ.2568 โดยมีประเด็นในการบริหารจัดการคือ เรื่องกฎหมาย องค์กร และงบประมาณ เน้นการจัดสรรน้ำ การจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำ ให้เร่งรัดแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งรวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2555)

แผนการสร้างฝายต้นน้ำเพื่อเพิ่มการกักเก็บน้ำไว้ในดิน การพัฒนาระบบประปาให้เพียงพอทั่วถึงทุกหมู่บ้าน เพิ่มขีดความสามารถในการกักเก็บของแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม การปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ การพัฒนาระบบเชื่อมโยงกระจายน้ำผิวดินและใต้ดิน การวางระบบสารสนเทศการจัดการ 25 ลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดเน้นย้ำการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการใช้น้ำเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

3) ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)

ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดตัวชี้วัดในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อพิจารณากิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ยังไม่มีแผนหลักหรือแผนปฏิบัติที่ชัดเจนเรื่องการอนุรักษ์และการปลูกป่า ของประเทศ ตัวชี้วัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำกำหนดให้จะต้องมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นปีละ 200,000 ไร่ เมื่อพิจารณาจากหน่วยงานหลักในการพัฒนาพื้นที่ชลประทานซึ่งได้แก่กรมชลประทาน พบว่ามีการจัดวางกรอบพัฒนาพื้นที่ชลประทานให้เต็มศักยภาพไว้แล้ว แต่เมื่อพิจารณาแผนปฏิบัติพบว่าในระดับรายโครงการยังต้องดำเนินการด้านการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการยอมรับเพราะมักจะมีผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งถือว่าเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

4) แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

จากวิกฤติอุทกภัย พ.ศ.2554 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อวางยุทธศาสตร์เพื่อวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.) เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนแม่บทในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ซึ่งแผนแม่บทนี้ครอบคลุมทั้งมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและใช้สิ่งก่อสร้าง เชื่อมโยงการบริหารจัดการน้ำตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำแต่ยังขาดรายละเอียดที่เป็นรูปธรรมในระดับรายโครงการ เช่น ที่ตั้ง ปริมาณ ผลกระทบ ซึ่งหน่วยงานปฏิบัติต้องรับไปดำเนินการ

5) แผนพัฒนาพื้นที่ชลประทาน 60 ล้านไร่ (มติ ครม. วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2550)

ครม.ได้เห็นชอบในหลักการที่จะพัฒนาเพิ่มพื้นที่ชลประทานให้เต็มศักยภาพ 60 ล้านไร่โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานบูรณาการกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมการยอมรับและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและประชาชน

6) กรอบน้ำ 60 ล้านไร่ (มติ ครม. วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2554)

เป็นแผนพัฒนาต่อยอดแผนพัฒนาพื้นที่ชลประทาน 60 ล้านไร่ให้เป็นกรอบงานที่ชัดเจน โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วน ในการขับเคลื่อนแผนงานให้บังเกิดเป็นรูปธรรมตามกรอบแผนพัฒนาการชลประทานมีจำนวน 8,789 โครงการสามารถกักเก็บน้ำได้เพิ่มเติมประมาณ 26,603 ล้านลูกบาศก์เมตร ได้พื้นที่ชลประทานทั้งสิ้นประมาณ 34.04 ล้านไร่ หากสามารถดำเนินการได้ตามแผนเมื่อรวมกับการพัฒนาในปัจจุบันจะทำให้ประเทศไทยมีแหล่งน้ำเก็บกักเท่ากับ 102,973 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 52 ของปริมาณน้ำท่าของประเทศ มีพื้นที่ชลประทาน 62.4 ล้านไร่ครอบคลุมพื้นที่ที่มีศักยภาพการชลประทานทั้งหมด

3) กำหนดแนวคิดเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกรอบและประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำ

แผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำ มีความสอดคล้องกับกรอบประสานฯ ฉบับ พ.ศ.2543 ซึ่งยังคงมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการ พัฒนา อนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ ควบคุมดูแลคุณภาพน้ำซึ่งทั้งหมดเป็นแนวทางและวิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ไขและบรรเทาภัยแล้ง น้ำท่วมและน้ำเสียซึ่งจะส่งผลดีต่อประชาชนและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สำหรับหลักแนวคิดเพื่อปรับปรุงกรอบประสานการบริหารจัดการฯ ได้แก่

- <u>หลักแนวคิดที่</u> 1 สร้างความสมดุลของทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทั้งปริมาณและคุณภาพให้สอดคล้องกับความต้องการทั้งการอุปโภค-บริโภคและน้ำเพื่อการผลิตภายใต้แนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

- <u>หลักแนวคิดที่</u> 2 ป้องกันบรรเทาภัยที่เกิดจากน้ำรวมถึงการพยากรณ์เตือนภัยการช่วยเหลือเยียวยาระหว่างหรือหลังเกิดเหตุการณ์ อย่างมีประสิทธิภาพโดยการบูรณาการทุกภาคส่วน

4) กลยุทธ์และมาตรการในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ

การปรับปรุงกรอบฯ ยังคงกลยุทธ์และมาตรการ จัดสภาพปัญหาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยาออกเป็น 3 ลักษณะคือ ปัญหาขาดแคลนน้ำ น้ำท่วมและน้ำเสีย กำหนดมาตรการในการจัดการเป็น 2 กลุ่มคือ มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและมาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง โดยพิจารณาพื้นที่ดำเนินการออกเป็น 3 ลักษณะคือ พื้นที่ต้นน้ำ ตอนกลางและตอนล่าง โดยทั้งสองมาตรการยังแบ่งการจัดการออกเป็น 2 ระดับคือ

1) งานบริหารจัดการในระดับพื้นที่จำเพาะหรือระดับเฉพาะท้องถิ่น

2) งานบริหารจัดการระดับลุ่มน้ำ

5) การแบ่งระยะของแผนงานโครงการ

เพื่อให้กรอบและประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2555 ที่จะใช้ดำเนินการต่อไปมีสถานภาพที่เป็นปัจจุบัน รวมถึงเพื่อให้สามารถวิเคราะห์ถึงสภาพการณ์การแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในระยะดำเนินการต่างๆ จึงกำหนดระยะของกรอบแผนงานที่จะดำเนินการต่อไปเป็น 4 ระยะโดยจะจัดทำกรอบประสานฯและแผนโครงการถึง พ.ศ.2568 โดยมีรายละเอียดของระยะดำเนินการดังนี้

1) แผนงานเร่งด่วน เป็นแผนงานที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.2555 ซึ่งหน่วยงานได้จัดเตรียมความพร้อมในการดำเนินการไว้แล้ว ซึ่งไม่รวมแผนงานฟื้นฟูโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์อุทกภัยปี พ.ศ.2554

2) แผนระยะสั้น เป็นแผนงานโครงการที่มีแผนเริ่มดำเนินการก่อสร้างในช่วงปี พ.ศ. 2556-2559(สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11) โดยเฉพาะโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ที่มีระยะเวลาการก่อสร้างยาวนาน โครงการในแผนระยะสั้นส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่มีความชัดเจนในแผนดำเนินการและงบประมาณเนื่องจากเป็นโครงการที่หน่วยงานมีการเตรียมพร้อมในระดับหนึ่งแล้ว

3) แผนงานระยะกลาง เป็นแผนงานโครงการที่มีแผนดำเนินการก่อสร้างในช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 (สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12) โดยมีระยะเวลาดำเนินการไปจนถึงแผนงานระยะต่อไปในโครงการที่มีระยะเวลาก่อสร้างยาวนาน

4) แผนงานระยะยาว เป็นแผนงานโครงการที่มีแผนเริ่มดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 เป็นต้นไปมีศักยภาพในการดำเนินการแต่ยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนจำเป็นต้องมีการเสนอแผนงานและงบประมาณด้านการเตรียมความพร้อมก่อนการก่อสร้าง เช่น การศึกษา สำรวจ ออกแบบ ฯลฯ

6) เป้าหมายและตัวชี้วัด

กรอบและประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2555 กำหนดเป้าหมายของการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำไว้ 3 ด้านคือ ปัญหาขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาคุณภาพน้ำ โดยกำหนดตัวชี้วัดของโครงการแต่ละประเภทซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป เป้าหมายบางอย่างจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีการเพิ่มยุทธศาสตร์และวิธีการเพื่อทดแทนโครงการที่ถูกยกเลิก

1) เป้าหมายการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ การศึกษาครั้งนี้ได้ประเมินความต้องการใช้น้ำในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต 10 ปี พบว่า ความต้องการน้ำในอนาคต 10 ปี (พ.ศ.2564) เท่ากับ 34,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี และความต้องการน้ำในระยะ 15 ปี (พ.ศ.2568) เท่ากับ 34,500 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี และช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ 6,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งทั้งสองกรณีเป็น

เป้าหมายที่ถูกกำหนดขึ้นใหม่ ซึ่งมีความท้าทายมากกว่าเดิมเนื่องจากปริมาณความต้องการน้ำและการขาดแคลนน้ำมีปริมาณเกิดกว่าที่เคยคาดการณ์ไว้

ในส่วนของตัวชี้วัดหรือผลลัพธ์จากโครงการประเภทต่างๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำที่สอดคล้องกับเป้าหมายมีดังนี้

- ร้อยละ 60 ของพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมได้รับการฟื้นฟูให้มีสภาพที่สมบูรณ์
- สามารถกักเก็บน้ำได้ร้อยละ 80 ของปริมาณน้ำผิวดินที่มีตามธรรมชาติ
- สามารถผันน้ำจากนอกลุ่มน้ำมาใช้ได้ 4,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- เพิ่มพื้นที่ชลประทานได้ร้อยละ 90 ของพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการชลประทาน โดยการเพิ่มพื้นที่ชลประทานเพิ่มอีก 3 ล้านไร่ จากเดิมที่มีอยู่ 14.04 ล้านไร่(พื้นที่ที่มีศักยภาพทั้งหมดในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เท่ากับ 18.9 ล้านไร่)
- มีการนำน้ำบาดาลมาใช้ได้เพิ่มขึ้น 300,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อปัญหาคุณภาพน้ำใต้ดินและปัญหาแผ่นดินทรุด
- ร้อยละ 70 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดมีน้ำประปาเพื่อการอุปโภค-บริโภค
- ร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้านประสบปัญหาภัยแล้งซ้ำซาก มีแหล่งน้ำขนาดเล็กประจำหมู่บ้านหรือสระเก็บน้ำประจำไร่

2) เป้าหมายการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม การดำเนินการครั้งนี้ยังคงใช้เป้าหมายการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมตามกรอบประสานฯ เดิมคือ กำหนดว่าในระยะเวลา 25 ปี(พ.ศ.2568) พื้นที่ชุมชนเมืองที่สำคัญจะสามารถปลอดภัยจากการเกิดน้ำหลากที่คาบ 100 ปี ส่วนพื้นที่เกษตรจะสามารถปลอดภัยจากการเกิดน้ำหลากที่คาบ 25 ปี พร้อมนี้จะมีการเสนอกลยุทธ์แผนงานโครงการอื่น ๆ มาทดแทนโครงการที่ไม่สามารถดำเนินการได้ ในส่วนของมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างยังคงตามกรอบเดิม เป็นต้น ส่วนของตัวชี้วัดหรือผลลัพธ์จากโครงการประสานต่างๆ ที่ช่วยแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกำหนดไว้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายดังนี้

- ลดปริมาณน้ำเหนือหลากที่อำเภอบางไทรได้ 1,350 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที
- ชุมชนเมืองหลักริมแม่น้ำตั้งแต่จังหวัดปทุมธานีถึงอ่าวไทยสามารถรับมือกับน้ำหลากที่เกิดขึ้นที่ อำเภอบางไทรได้ 3,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี (คาบ 100 ปี)
- ชุมชนเมืองหลักริมแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนทั้งหมดมีระบบป้องกันน้ำท่วมชุมชน
- ร้อยละ 70 ของชุมชนเมืองหลักริมแม่น้ำสาขามีระบบป้องกันน้ำท่วมชุมชน
- พื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ พื้นที่เขตอุตสาหกรรม ต้องปลอดภัยจากน้ำท่วม

3) เป้าหมายการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำ ในครั้งนี้มีการกำหนดเป้าหมายใหม่ในการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำเนื่องจากปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นจริงในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเท่ากับ 5.83 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน ในจำนวนนี้สามารถบำบัดได้วันละ 1.24 ล้านลูกบาศก์เมตร คงเหลือน้ำเสียที่ไม่สามารถบำบัดและถูกปล่อยลงสู่แม่น้ำลำคลองวันละ 4.59 ล้สนลูกบาศก์เมตร กรมควบคุมมลพิษ ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าในระยะ 20 ปี จะต้องบำบัดน้ำเสียให้ได้ 2.98 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน หรือ ร้อยละ 65 ของน้ำเสียที่ยังไม่ได้บำบัด จึงกำหนดเป้าหมายใหม่คือ ชุมชนเมืองหลักต้องมีระบบบำบัดน้ำเสีย โดยสามารถบำบัดได้เพิ่มเติมอีก 2.98 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน

กรอบประสานการบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฉบับ พ.ศ.2555

กรอบประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2555 ได้แบ่งประเภทของโครงการออกเป็น 6 หมวดหลัก กำหนดระยะเวลาของแผนงานนับจากปัจจุบันจนถึง พ.ศ.2568 โดยแบ่งออกเป็นระยะเร่งด่วน ระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว มีจำนวนทั้งสิ้น 538 โครงการต้องใช้วงเงินงบประมาณดำเนินการจาก พ.ศ. 2555-2568 ในทุกมาตรการทั้งสิ้น 642,532.2 ล้านบาท

1) รายละเอียดของกรอบและประสานบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2555

การจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2555 ทั้งมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้างและมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างแยกตาม 6 หมวดหลัก สามารถแยกเป็นรายหมวดได้ดังนี้

1) โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การที่สภาพป่าไม้อันเป็นแหล่งต้นน้ำถูกทำลายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน สภาพพื้นดินแห้งแล้ง เกิดการกัดเซาะพังทลายของหน้าดิน ฯลฯ ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำจึงเป็นแนวทางแก้ไข บรรเทาปัญหาที่ต้นเหตุอันจะส่งผลให้การแก้ไขปัญหาในภาพรวมมีประสิทธิภาพขึ้น

มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

- *ด้านนโยบายและแผนงาน*
  - ส่งเสริมการศึกษา วิจัยด้านทรัพยากรน้ำ
  - กำหนดหลักเกณฑ์ในการติดตามตรวจสอบคุณภาพแหล่งน้ำ
  - กำหนดประเภทการใช้พื้นที่ป่าให้ชัดเจน
  - ประสานนโยบายระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ
  - ฯลฯ
- *ด้านกฎ/ระเบียบ/กฎหมาย*
  - มาตรการเพื่อการป้องกันการบุกรุกและรุกล้ำพื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ
  - มาตรการในการควบคุมป้องกันผลกระทบที่มีต่อแหล่งน้ำ
  - ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับการใช้พื้นที่อนุรักษ์ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสม
- *ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/ฐานข้อมูล*
  - พัฒนาและจัดทำระบบข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ให้เชื่อมโยงและเป็นมาตรฐานเดียวกันในระหว่างหน่วยงาน
- *ด้านสถาบัน/องค์กร/ฝึกอบรม*
  - เผยแพร่วิชาการด้านดินและปุ๋ย
  - รณรงค์ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก

มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง

- *การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำ*
  - แผนการปลูกป่าทดแทนป่าเสื่อมโทรมและการปลูกเพิ่ม
  - จัดทำฝายชะลอน้ำ แนวกันไฟ ปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำ
- *การอนุรักษ์ดินและน้ำ*
  - แผนงานอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ
  - แผนงานสระเก็บน้ำขนาดเล็กในไร่นา
  - แผนงานสระเก็บน้ำขนาดเล็กในพื้นที่สาธารณะ
- *การปรับปรุงลำน้ำและตลิ่ง*
  - แผนงานขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อคืนสภาพแหล่งน้ำ
  - แผนงานขุดลอกลำน้ำและแม่น้ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำและการเดินเรือ
  - ขุดลอก กำจัดวัชพืชในทางน้ำชลประทาน
  - จัดทำเขื่อนป้องกันตลิ่ง
  - ฯลฯ

2) **โครงการบริหารจัดการน้ำผิวดิน** จัดให้มีการวางแผนบริหารจัดการน้ำผิวดินในลุ่มน้ำเจ้าพระยาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเพื่อให้ทันต่อความต้องการใช้น้ำที่มีเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากร

มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

- *ด้านบริหารจัดการ*
  - บริหารจัดการการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม
  - การบริหารจัดการน้ำผิวดินร่วมกับน้ำบาดาล
  - ปรับปรุงระบบการปลูกพืช
  - ปรับปรุงคุณภาพดิน
- *ด้านกฎ/ระเบียบ/กฎหมาย*
  - กำหนดพื้นที่ทำการเกษตรให้เหมาะสม (Zoning)
- *ด้านสถาบัน/องค์กร/ฝึกอบรม*
  - ปรับปรุงองค์กรด้านการบริหารจัดการน้ำให้มีเอกภาพ
  - เพิ่มขีดความสามารถขององค์กรผู้ใช้น้ำ
  - โครงการยุวชลกร
  - โครงการอาสาสมัครชลประทาน

มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง

- *แผนงานพัฒนาแหล่งน้ำ*
  - โครงการอ่างเก็บน้ำ
  - โครงการพัฒนาฝาย
  - โครงการประตูระบายน้ำ หรือเขื่อนทดน้ำ

- *แผนงานเพิ่มประสิทธิภาพด้านการใช้น้ำและการชลประทาน*
    - โครงการพัฒนาสถานีสูบน้ำ
    - โครงการพัฒนาระบบส่งน้ำในแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม
    - โครงการพัฒนาระบบชลประทานในระดับไร่นา
    - โครงการปรับปรุงระบบชลประทานที่มีอยู่เดิม (เหลียวหลัง)
- *แผนงานเพิ่มเสถียรภาพน้ำต้นทุน*

  เช่น เพิ่มศักยภาพของน้ำต้นทุนของลุ่มน้ำโดยการนำน้ำจากนอกลุ่มน้ำเข้ามาใช้เพื่อรองรับความต้องการน้ำที่เพิ่มขึ้น
- *โครงการจัดการน้ำอุปโภค-บริโภค*

  มีการจัดการน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคในระบบประปาที่มีมาตรฐาน

3) โครงการบริหารจัดการน้ำใต้ดิน

มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

- *ด้านนโยบายและแผนงาน*
    - งานจัดการน้ำบาดาล
    - ประเมินศักยภาพน้ำบาดาล
    - งานอนุรักษ์น้ำบาดาล
    - ศึกษาวิจัยและทดลองระบบเติมน้ำลงสู่ชั้นน้ำบาดาล
    - ศึกษาและนำร่องการใช้ประโยชน์แบบบูรณาการ
- *ด้านกฎ/ระเบียบ/กฎหมาย*
    - ควบคุมการใช้น้ำบาดาลไม่ให้เกินค่าวิกฤติ
    - ควบคุมการใช้น้ำบาดาลไม่ให้เกิดปัญหาดินทรุด
- *ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/ฐานข้อมูล*
    - จัดทำแผนที่น้ำบาดาล
- *ด้านบริหารจัดการ*
    - ปรับปรุงประสิทธิภาพบ่อน้ำบาดาลและประปาบาดาล
- *ด้านเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์*
    - รณรงค์การใช้น้ำบาดาลอย่างถูกวิธี
    - สร้างเครือข่ายผู้ใช้น้ำบาดาลในเขตเมือง

มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง

- งานเจาะบ่อน้ำบาดาล
- โครงการเร่งรัดขยายระบบประปาชนบท
- งานซ่อมบำรุงบ่อน้ำบาดาลและเครื่องสูบ
- โครงการเติมน้ำลงในชั้นน้ำบาดาล
- โครงการก่อสร้างบ่อสังเกตการณ์น้ำบาดาล

4) โครงการบริหารจัดการน้ำท่วม ให้มีการวางแผนบริหารจัดการน้ำท่วมในลุ่มน้ำเจ้าพระยาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเชื่อมโยงทุกพื้นที่ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ เริ่มตั้งแต่การคาดการณ์ พยากรณ์ เตือนภัย เผชิญเหตุและดารช่วยเหลือหลังเกิดเหตุ

มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

- *ด้านนโยบายและแผนงาน*
  - ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็นในการเตือนภัย/พยากรณ์
  - ศึกษาปัญหา สาเหตุ ผลกระทบของกรณีอุทกภัย ปี พ.ศ.2554
  - จัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในระดับจังหวัด/อำเภอ/ตำบล
  - เร่งรัดให้มีระบบเตือนภัยและระบบบูรณะความเสียหายหลังอุทกภัย
  - จัดให้มีเงินช่วยเหลือและประกันภัยจากอุทกภัย
- *ด้านกฎ/ระเบียบ/กฎหมาย*
  - ควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม
  - บังคับใช้กฎหมายด้านผังเมือง การรุกล้ำทางน้ำสาธารณะ
  - ควบคุมการสูบน้ำบาดาล
- *ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/ฐานข้อมูล*
  - จัดทำแผนที่บริเวณพื้นที่เสี่ยงภัย
  - จัดทำ ปรับปรุงระบบโทรมาตร ระบบเตือนภัย
  - ศึกษา สำรวจ จัดทำรายละเอียดลำน้ำและภูมิประเทศพื้นที่เสี่ยง
  - วิเคราะห์น้ำท่วมด้วยระบบจำลองทางคณิตศาสตร์
- *ด้านบริหารจัดการ*
  - ปรับปรุงเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำ
  - บริหารจัดการพื้นที่น้ำท่วมโดยใช้พื้นที่เกษตรกรรมเพื่อรับน้ำหลากและชะลอการไหล
  - ติดตามสภาพอากาศและการคาดการณ์
  - โครงการ 1 ตำบล 1 ทีมกู้ภัย
- *ด้านสถาบัน/องค์กร/ฝึกอบรม*
  - ปรับปรุงองค์กรด้านบริหารจัดการน้ำให้มีเอกภาพ
  - สร้างความเข้าใจต่อการรับมือต่อเหตุการณ์
  - เครือข่ายอาสาสมัครเตือนภัย
- *ด้านเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์*
  - จัดทำช่องทางการเสนอข่าวสารด้านอุทกภัยที่บูรณาการข้อมูลอย่างถูกต้อง รวดเร็ว

มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง

- *การสร้างแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ทางตอนบนของลุ่มน้ำ*
- *การก่อสร้างทางระบายน้ำหรือผันน้ำอ้อมเมือง*
- *การเร่งระบายน้ำลงทะเลหรือป้องกันน้ำทะเลหนุน*
- *ใช้พื้นที่การเกษตรบริเวณที่ลุ่มต่ำเพื่อรับน้ำนอง (แก้มลิงแม่น้ำ)*
- *การป้องกันเฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะจุด*

5) โครงการบริหารจัดการน้ำเสีย

มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

- *ด้านนโยบายและแผนงาน*
  - ศึกษาวิจัยการบำบัดน้ำเสียมาใช้ใหม่
  - ทบทวนการจัดเก็บค่าบริการกำจัดน้ำเสีย
  - กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำ/ประเภทแหล่งน้ำ/มาตรฐานน้ำทิ้ง/เขตควบคุมมลพิษ
- *ด้านกฎ/ระเบียบ/กฎหมาย*
  - ควบคุมการปล่อยน้ำเสียของชุมชน อุตสาหกรรมและพื้นที่เกษตร
  - มาตรการควบคุมการเดินเรือที่บรรทุกวัตถุที่มีผลต่อคุณภาพน้ำ
- *ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/ฐานข้อมูล*
  - เตรียมทีมงาน อุปกรณ์ ช่วยเหลือกรณีเกิดมลพิษแบบฉุกเฉิน
  - เตรียมแผนการจัดการน้ำเสียที่เกิดจากน้ำท่วมขัง
- *ด้านบริหารจัดการ*
  - กำกับดูแล ควบคุมการบังคับใช้กฎหมายต่อแหล่งกำเนิดมลพิษ
  - สนับสนุนด้านวิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- *ด้านเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์*
  - รณรงค์ปลุกจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม
  - เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจและความจำเป็นในการรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ

มาตรการใช้สิ่งก่อสร้าง

- *ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวม*

6) โครงการระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

มาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง

- *ด้านนโยบายและแผนงาน*
  - บูรณาการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้เป็นฐานข้อมูลเดียวกัน

- *ด้านเครื่องมือ/อุปกรณ์/ฐานข้อมูล*
    - จัดทำข้อมูลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบนระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ
    - จัดทำฐานข้อมูลน้ำบาดาลบนระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ
    - จัดทำแบบจำลองการคาดการณ์การไหลของน้ำในภาวะน้ำท่วม
    - จัดทำข้อมูลรายละเอียดภูมิประเทศ

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

หากมีการดำเนินการตามเป้าหมายและตัวที่วัดที่วางไว้ในระยะต่างๆ จะปรากฏผลลัพธ์ของการดำเนินงานโดยปริมาณเก็บกักที่สามารถเก็บกักได้ในช่วงเวลาระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว เท่ากับ 105, 908 และ 2,387 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้น ช่วงเวลาระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว เท่ากับ 0.28, 1.39 และ 1.33 ล้านไร่ ตามลำดับ การลดปริมาณน้ำหลากและการบำบัดน้ำเสียจะปรากฏผลในช่วงระยะกลางและยาว โดยสามารถลดน้ำหลากได้เท่ากับ 400 และ 950 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ตามลำดับ และสามารถบำบัดน้ำเสียเพิ่มขึ้นได้ในระยะกลางและระยะยาว เท่ากับ 1.87 และ 1.13 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน

3) การวิเคราะห์ผลประโยชน์ทางการเงิน

การจัดทำกรอบและประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ.2555 ทำให้ทราบถึงวงเงินงบประมาณที่ต้องใช้ไปในโครงการแต่ละประเภทในการดำเนินการต่อไป และจากการเปรียบเทียบเงินลงทุนและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทั้ง 7 แผนงานหลัก ได้แก่ โครงการด้านยุทธศาสตร์ โครงการประเภทอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ โครงการประเภทบริหารจัดการน้ำผิวดิน โครงการประเภทบริหารจัดการน้ำใต้ดิน โครงการประเภทบริหารจัดการน้ำท่วม โครงการประเภทบริหารจัดการน้ำเสียและโครงการด้านข้อมูลข่าวสาร พบว่าใช้เงินลงทุนรวม 642,532 ล้านบาท ผลประโยชน์ที่ได้รับ เท่ากับ 70,936 ล้านบาทต่อปีและมีสัดส่วนผลประโยชน์ต่อค่าลงทุน เท่ากับ 0.11

ตารางที่ 1 โครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางตามแผนที่ดำเนินการแล้ว

ที่	โครงการ	หน่วยงาน	หมายเหตุ
	<u>โครงการบริหารจัดการน้ำผิวดิน</u>		
1	โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง 18 แห่ง	กรมชลประทาน	โครงการที่เสนอตามกรอบฯ 99 แห่ง
2	โครงการอ่างเก็บน้ำคลองโพธิ์ จ.นครสวรรค์	กรมชลประทาน	แล้วเสร็จเฉพาะหัวงานกำลังก่อสร้างระบบส่งน้ำ
3	โครงการเขื่อนแควน้อย จ.พิษณุโลก	กรมชลประทาน	แล้วเสร็จเฉพาะหัวงานกำลังก่อสร้างระบบส่งน้ำ
4	โครงการเขื่อนกิ่วคอหมา จ.ลำปาง	กรมชลประทาน	แล้วเสร็จเฉพาะหัวงานกำลังก่อสร้างระบบส่งน้ำ
5	ปตร.ชลหารพิจิตร	กรมชลประทาน	ก่อสร้างเป็นสถานีสูบน้ำ
6	โครงการ ปตร.น้ำยม	กรมชลประทาน	ใช้ชื่อโครงการว่า ปตร.บ้านหาดสะพานจันทร์
	<u>โครงการบริหารจัดการน้ำท่วม</u>		
1	โครงการระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมพื้นที่ฝั่งตะวันออก ของ กทม.	กรมชลประทาน/กทม.	แล้วเสร็จเฉพาะคลองระบายและสถานีสูบน้ำสุวรรณภูมิ
2	โครงการแก้มลิง มหาชัย-สนามชัย	กรมชลประทาน/กทม.	

ตารางที่ 2 โครงการขนาดใหญ่และขนาดกลางตามแผน ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ

ที่	โครงการ	หน่วยงาน	หมายเหตุ
	<u>โครงการบริหารจัดการน้ำผิวดิน</u>		
1	โครงการอ่างเก็บน้ำแม่วงก์ จ.นครสวรรค์	กรมชลประทาน	ครม.เห็นชอบในหลักการเมื่อ 10 เม.ย. 2555
2	โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น จ.แพร่	กรมชลประทาน	ติดปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
3	โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ขาน จ.เชียงใหม่	กรมชลประทาน	ติดปัญหาด้านสังคม
4	ผันน้ำ กก-อิง-น่าน	กรมชลประทาน	ต้องทบทวนด้านวิศวกรรมและสิ่งแวดล้อม
5	ฝายโพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร	พพ. (เดิม)	อยู่ในแผนกรมชลประทาน
6	ผันน้ำ เมย-สาละวิน-ภูมิพล	พพ. (เดิม)	อยู่ในแผนกรมชลประทาน
	<u>โครงการบริหารจัดการน้ำท่วม</u>		
1	โครงการบรรเทาอุทกภัยลุ่มน้ำปิงตอนบน จ.เชียงใหม่	กรมชลประทาน	ศึกษาออกแบบแล้วในส่วนอุโมงค์ผันน้ำแม่งัด-แม่กวง
2	พื้นที่ชะลอน้ำในลุ่มน้ำตอนล่าง (ใต้ จ. นครสวรรค์)	กรมชลประทาน	ศึกษาแผนหลักแล้ว
3	พื้นที่ชะลอน้ำในลุ่มน้ำตอนบน (เหนือ จ. นครสวรรค์)	กรมชลประทาน	ศึกษาแผนหลักแล้ว
4	ช่องทางผันน้ำหลาก บางไทร-อ่าวไทย	กรมชลประทาน	เสนอแนวใหม่ (ทางผันน้ำร่วมกับถนนวงแหวนขั้นที่ 3)
5	ปตร.ท่าจีน ตอนล่าง จ.สมุทรสาคร	กรมชลประทาน	ติดปัญหาด้านสังคม

ตารางที่ 3 โครงการนอกกรอบและประสานการบริหารจัดการฯ ฉบับ พ.ศ. 2543 ที่หน่วยงานดำเนินการเพิ่มเติม

ที่	โครงการ	หน่วยงาน	หมายเหตุ
	<u>โครงการบริหารจัดการน้ำท่วม</u>		
1	แก้มลิงหนองสมอใส จ.ลพบุรี	กรมชลประทาน	พ.ศ.2548
2	แก้มลิงทะเลสาปบ้านหมอ จ.สระบุรี	กรมชลประทาน	พ.ศ.2549
3	แก้มลิงบางบาล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.พระนครศรีอยุธยา	กรมชลประทาน	พ.ศ.2546
4	แก้มลิงพระบรมราชานุเสาวรีย์พระสุริโยทัย จ.พระนครศรีอยุธยา	กรมชลประทาน	พ.ศ.2549
5	แก้มลิงพระบรมราชานุเสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรฯ จ.พระนครศรีอยุธยา	กรมชลประทาน	พ.ศ.2549
6	แก้มลิงทะเลหลวง จ.สุโขทัย	กรมชลประทาน	พ.ศ.2551
7	โครงการคลองลัดโพธิ์ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ กทม.	กรมชลประทาน	พ.ศ.2552